

УДК 336.71.078.3

*І. І. Д'яконова, д-р екон. наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту
ДВНЗ "Українська академія банківської справи Національного банку України";
Д. В. Шиян, асистент кафедри фінансів та кредиту Севастопольського інституту
банківської справи Української академії банківської справи НБУ*

МЕТОДИКА ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

У статті розроблено методика оцінки ефективності системи фінансового моніторингу. Методика передбачає проведення розрахунку інтегрального показника ефективності на основі лінійної математичної моделі (методом зважених сум). Вагові коефіцієнти первинних показників запропоновано визначати за формулою Фішберна. На основі методики автором досліджено динаміку інтегрального показника ефективності фінансового моніторингу в Україні протягом 2007–2012 рр.

Ключові слова: фінансовий моніторинг, ефективність, оцінка ефективності, інтегральний показник, метод зважених сум.

Постановка проблеми. Однією з найбільш актуальних проблем, пов'язаних зі здійсненням фінансового моніторингу, є проблема ефективності. Організація і функціонування ефективної системи фінансового моніторингу значною мірою визначає стан і результативність боротьби з відмиванням грошей, економічною злочинністю, розповсюдженням тіншового сектора, а отже – надійність кредитно-фінансової системи, інвестиційну привабливість країни, і в цілому – її економічну безпеку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням організації системи протидії легалізації злочинних доходів через банківський сектор присвячено багато робіт зарубіжних (Г. Гересев, І. Одех, П. Ройтер і М. Труман, П. Шотт, І. Ющенко) та національних науковців (С. Дмитров, А. Єжов, В. Коваленко, М. Колдовський та ін.). Проте найменш дослідженими залишаються питання забезпечення ефективності функціонування таких систем. В літературі наведені окремі рекомендації, спрямовані на підвищення дієвості фінансового моніторингу, які, безперечно, є правильними, але носять локальний характер, обмежуються розглядом одного або декількох аспектів проблеми.

Розробкою показників, що характеризують ефективність контрольних заходів в цілому, займалися І. Белобжецький [1], Ф. Бутинець [2], Т. Гринь та В. Хмельницький [12], Є. Шоріна [13] та ін. Проте проблема ефективності фінансового контролю до цього часу залишається гостро дискусійною як з теоретичної, так і з практичної позицій. Оскільки не завершено спір з приводу методологічної та економічної основ даної проблеми, крім того, нечіткими є критерії і показники для оцінки ефективності системи фінансового контролю.

Спроба сформулювати систему критеріїв та показників оцінки ефективності фінансового контролю була зроблена Т. А. Бутинець [2]. На нашу думку, деякі показники цієї системи можна використовувати і для оцінки фінансового моніторингу, як специфічної форми фінансового контролю. Узагальнення методика визначення ефективності фінансового контролю, його окремих методів із виділенням переваг і недоліків представлено в роботі Н. Г. Виговської [4].

Отже, не дивлячись на актуальність та практичне значення проблеми, системного підходу щодо розуміння сутності, змісту ефективності фінансового моніторингу та розробки єдиної системи показників ефективності так і не було сформульовано.

Метою статті є побудова методика оцінки ефективності системи фінансового моніторингу на основі інтегрального показника ефективності з використанням лінійної математичної моделі та дослідження динаміки інтегрального показника ефективності фінансового моніторингу в Україні протягом 2007–2012 рр.

Виклад основного матеріалу. Аналіз основних положень наукових досліджень у сфері ефективності фінансового контролю [1, 2, 4, 9, 12, 13] формує уявлення про ефективність фінансового моніторингу як ступінь відповідності результатів функціонування системи фінансового моніторингу поставленій меті й витраченим при цьому ресурсам. Оскільки метою національної системи фінансового моніторингу є запобігання та протидія використанню фінансового (зокрема банківського) сектора в процесах легалізації злочинних доходів та фінансування тероризму, отримуємо наступне визначення: ефективність фінансового моніторингу являє собою здатність національної системи фінансового моніторингу з найменшими витратами запобігати та протидіяти

процесам легалізації злочинних доходів та фінансування тероризму.

Дослідження ефективності фінансового моніторингу є необхідним при забезпеченні фінансової безпеки держави та окремих її складових (зокрема, безпеки банківської системи). Слід зазначити, що забезпечення фінансової безпеки передбачає застосування комплексу заходів, адекватних виявленим загрозам. У свою чергу, оцінка ефективності застосування таких засобів даватиме можливість зробити висновок про рівень фінансової безпеки. Отже, на підставі аналізу ефективності фінансового моніторингу можна зробити висновок відносно ступеня захищеності національної фінансової системи від таких загроз, як легалізація доходів та фінансування тероризму.

Визначення ефективності системи фінансового моніторингу відбувається в ході її оцінки. Аналіз досліджень науковців [5, 11] дозволяє визначити оцінку ефективності фінансового моніторингу як процес, під час якого суб'єкт оцінки характеризує функціонування системи фінансового моніторингу з метою встановлення відповідності певним критеріям оцінювання.

У свою чергу, критерій (від грец. – “*criterion*” – засіб для думки) – ознака, на підставі якої проводиться оцінка; мірило оцінки; властивість або характерна межа, яка існує для оцінки явища на предмет його відповідності певним вимогам [6, с. 263]. Конкретними вимірниками цієї відповідності є показники. Згідно з Великим тлумачним словником сучасної української мови показник – це свідчення, доказ, ознака чогось; наочні дані про результати роботи, якогось процесу, дані про досягнення в чому-небудь; кількісна характеристика властивостей виробу; явище або подія, на підставі яких можна робити висновок про перебіг якого-небудь процесу [3]. Отже, критерії оцінки ефективності мають відображати якісну характеристику її змісту, цілісний розвиток системи фінансового моніторингу, а її кількісне визначення здійснюється на основі показників.

Конструювання інтегрального показника ефективності пропонуємо проводити з використанням лінійної математичної моделі інтегрального показника (метод зважених сум) (1).

$$I = \sum_{i=1}^n a_i z_i, \quad \sum a_i = 1, \quad 0 \leq a_i, z_i \leq 1, \quad (1)$$

де z_i – нормалізовані показники ефективності фінансового моніторингу;

a_i – вагові коефіцієнти, що визначають ступінь внеску i -го показника в інтегральний індекс [8].

Оскільки ефективність характеризується множиною ознак, то при упорядкуванні одиниць сукупності виникає необхідність агрегування усіх ознак множини. В даному випадку агрегування доцільно проводити за відповідними критеріями. Виходячи з цього, пропонуємо застосовувати метод зважених сум в два етапи: спочатку розрахуємо агреговані показники ефективності, а потім з урахуванням вагових коефіцієнтів агрегованих показників розрахуємо інтегральний індекс.

Таким чином, розрахунок інтегрального показника ефективності фінансового моніторингу передбачає наступні етапи:

- формування множини показників за відповідними критеріями (агрегованими показниками);
- нормалізація показників;
- визначення вагових коефіцієнтів показників у межах кожного агрегованого показника;
- розрахунок агрегованих показників ефективності методом зважених сум;
- визначення вагових коефіцієнтів агрегованих показників;
- розрахунок інтегрального індексу ефективності.

В даному випадку слід зазначити, що нормалізацію агрегованих показників ефективності проводити не треба, оскільки їхні значення задовольнятимуть умову належності до інтервалу [0; 1].

Виходячи із зазначеного вище трактування ефективності, основними її критеріями є результативність, доцільність та економічність. Поняття ефективності фінансового моніторингу тісно пов'язане з поняттям його результативності, оскільки кінцевий результат, тобто сукупність об'єктивних наслідків моніторингу, – це головний критерій визначення його ефективності. Висновок відносно результативності робиться після зіставлення результатів даного періоду та минулих періодів. Критерій доцільності полягає в тому, що функціонування системи фінансового моніторингу повинно запобігати та протидіяти використанню фінансової системи в процесі легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму. Крім того, витрати усіх ресурсів на функціонування системи фінансового моніторингу повинні бути якомога меншими, це твердження розкриває сутність критерію економічності.

Сформувавши систему критеріїв, наступним кроком оцінки ефективності є розробка показників, які давали б можливість зробити висновок про ефективність фінансового моніторингу за відповідним критерієм.

Оскільки організація національної системи фінансового моніторингу визначає стан та ефективність боротьби з відмиванням грошей та розповсюдженням тіншового сектора, то, на нашу думку, висновок щодо доцільності фінансового моніторингу можна зробити на основі таких показників, як: щорічні суми можливої легалізації кримінальних доходів у відсотках до ВВП; показники тінзації економіки. Джерелами інформації щодо першого показника є щорічні звіти Держфінмоніторингу. Розрахунок рівня тінзації економіки у відсотках до ВВП щоквартально проводить Міністерство економічного розвитку і торгівлі.

Висновок відносно *результативності* фінансового моніторингу можна зробити після зіставлення результатів поточного та минулих періодів. Слід зазначити, що показники результативності фінансового моніторингу оцінюють, в першу чергу, роботу окремих суб'єктів національної системи фінансового моніторингу, зокрема, підзвітних осіб, підрозділу фінансової розвідки, правоохоронних та наглядових органів. Інформаційною базою для аналізу в даному випадку є річні звіти діяльності Держфінмоніторингу, розміщені на офіційному веб-сайті служби. Вважаємо за доцільне для визначення ефективності фінансового моніторингу використовувати наступні показники:

- кількість повідомлень, відібраних Держфінмоніторингом для активної роботи, у відсотках до загальної кількості коректних повідомлень, отриманих від підзвітних осіб; даний показник дає можливість зробити висновок про результативність роботи суб'єктів первинного фінансового моніторингу, оскільки враховує абсолютну кількість повідомлень, надісланих підрозділу фінансової розвідки, відсоток повідомлень, надісланих без помилок, а також кількість надісланих повідомлень, які стосуються або можуть стосуватися легалізації доходів чи фінансування тероризму;
- кількість узагальнених матеріалів, сформованих Держфінмоніторингом за результатами аналізу повідомлень від підзвітних осіб, за якими порушено кримінальні справи, у відсотках до загальної

кількості узагальнених матеріалів; даний показник дає можливість зробити висновок про результативність роботи підрозділу фінансової розвідки (Держфінмоніторингу), оскільки враховує динаміку сформованих та переданих правоохоронним

органам узагальнених матеріалів, які дійсно містять ознаки легалізації чи фінансування тероризму;

- співвідношення кількості санкцій, застосованих наглядовими органами, та загальної кількості проведених інспекційних перевірок, виражене у відсотках; даний показник свідчить про результативність роботи наглядових органів, оскільки враховує динаміку кількості проведених інспекційних перевірок та санкцій, застосованих адекватно виявленим у ході перевірок порушенням; оскільки основою фінансово-кредитної системи України є банки, і саме вони надають основний обсяг повідомлень про підозрілі фінансові операції, в межах даного дослідження доцільно зупинитися на розгляді результативності Національного банку України як суб'єкта, що здійснює нагляд за дотриманням банками законодавства у сфері протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом;
- кількість кримінальних справ, за якими винесено вирок суду, у відсотках до загальної кількості кримінальних справ, порушених правоохоронними органами за отриманими від Держфінмоніторингу узагальненими матеріалами; даний показник дає можливість зробити висновок про результативність роботи правоохоронних та судових органів.

Сутність критерію економічності полягає у тому, що витрати усіх ресурсів на функціонування системи фінансового моніторингу повинні бути якомога меншими. Як показники економічності можна використовувати обсяги витрат на організацію та здійснення заходів фінансового моніторингу кожною категорією суб'єктів. Оскільки центральною ланкою системи протидії легалізації злочинних доходів та фінансуванню тероризму є підрозділ фінансової розвідки, то для оцінки економічності фінансового моніторингу в Україні можна обмежитися аналізом такого показника, як обсяг бюджетних асигнувань на утримання Держфінмоніторингу у загальному обсязі видатків бюджету.

Динаміка показників ефективності наведена в таблиці 1.

Таблиця 1 – Показники ефективності фінансового моніторингу в Україні у 2007–2012 рр., %

Показник	Ум. позн.	Рік					
		2007	2008	2009	2010	2011	2012
Сума можливої легалізації, % до ВВП	x_1	7,40	6,88	6,56	3,23	4,12	7,04
Рівень тінізації економіки, % до ВВП	x_2	28,00	34,00	39,00	38,00	34,00	45,00
Кількість повідомлень, відібраних для активної роботи, % до загальної кількості коректних повідомлень, отриманих від підзвітних осіб	x_3	19,58	14,56	16,16	23,22	19,03	10,51

Продовження таблиці 1

Показник	Ум. позн.	Рік					
		2007	2008	2009	2010	2011	2012
Кількість узагальнених матеріалів, за якими порушено кримінальні справи, % до загальної кількості узагальнених матеріалів	x_4	46,92	50,86	66,61	58,33	23,53	13,10
Кількість кримінальних справ, за якими винесено вирок суду, % до загальної кількості кримінальних справ, порушених за отриманими узагальненими матеріалами	x_5	9,23	21,47	23,61	18,84	18,23	39,92
Кількість застосованих санкцій, % до загальної кількості проведених інспекційних перевірок	x_6	19,71	21,43	48,65	28,63	33,01	37,43
Бюджетні асигнування на утримання ДСФМУ, % до загальної обсягу видатків бюджету	x_7	0,0242	0,0204	0,0144	0,0122	0,0100	0,0074

Джерело: розраховано на основі [7, 10]

Наступним етапом дослідження ефективності фінансового моніторингу є нормалізація показників. При формуванні ознакового простору (множини індикаторів) важливо забезпечити інформаційну односпрямованість показників x_i . З цією метою показники поділяють на стимулятори та дестимулятори. Зв'язок між інтегральною оцінкою I та показником-стимулятором прямий, між I та показником-дестимулятором – обернений. Слід зазначити, що показники доцільності та економічності є показниками-дестимуляторами; показники результативності – стимуляторами.

На нашу думку, нормалізацію показників слід проводити за максимальними для індикаторів-стимуляторів та мінімальними для індикаторів-дестимуляторів значеннями динамічного ряду множини індикаторів, що дозволить утримувати

нормовані значення індикаторів у заданому діапазоні $[0; 1]$ (2).

$$z_i = \begin{cases} \frac{x_i}{x_{\max}}, & \text{якщо показник є стимулятором;} \\ \frac{x_{\min}}{x_i}, & \end{cases} \quad (2)$$

де z_i – нормалізований показник ефективності фінансового моніторингу;

x_i – фактичне значення i -го показника (первинний показник);

x_{\max} – максимальне значення i -го показника у межах динамічного ряду;

x_{\min} – мінімальне значення i -го показника у межах динамічного ряду;

Розрахунок нормалізованих показників представлено в таблиці 2.

Таблиця 2 – Нормалізовані показники ефективності фінансового моніторингу в Україні у 2007–2012 рр.

Показник	Ум. позн.	Рік					
		2007	2008	2009	2010	2011	2012
Сума можливої легалізації	z_1	0,44	0,47	0,49	1,00	0,78	0,46
Рівень тінізації економіки	z_2	1,00	0,82	0,72	0,74	0,82	0,62
Кількість повідомлень, відібраних для активної роботи	z_3	0,84	0,63	0,70	1,00	0,82	0,45
Кількість узагальнених матеріалів, за якими порушено кримінальні справи	z_4	0,70	0,76	1,00	0,88	0,35	0,20
Кількість кримінальних справ, за якими винесено вирок суду	z_5	0,23	0,54	0,59	0,47	0,46	1,00
Кількість застосованих санкцій	z_6	0,41	0,44	1,00	0,59	0,68	0,77

Показник	Ум. позн.	Рік					
		2007	2008	2009	2010	2011	2012
Бюджетні асигнування на утримання ДСФМУ	z_7	0,31	0,36	0,52	0,61	0,74	1,00

Наступним етапом оцінки ефективності фінансового моніторингу є визначення вагових коефіцієнтів нормалізованих показників у межах окремих агрегованих показників, а також вагових коефіцієнтів агрегованих показників – у межах інтегрального показника. Для цього скористаємося правилом Фішберна, яке дає можливість визначити рівень значущості показників на основі їхнього ранжування. Якщо систему показників упорядкувати за ступенем зниження їх значущості, то значущість i -го

показника (r_i) слід визначити наступним чином (3):

$$r_i = \frac{2 \cdot (N - i + 1)}{(N + 1) \cdot N}, \quad (3)$$

де r_i – ваговий коефіцієнт i -го показника сукупності;

N – кількість показників сукупності;

i – порядковий номер (ранг) показника сукупності [8].

Результати ранжування первинних та агрегованих показників представлені в таблиці 3.

Таблиця 3 – Ранги та вагові коефіцієнти первинних та агрегованих показників ефективності фінансового моніторингу в Україні

Первинний показник	Ранг	Ваговий коефіцієнт (a)	Агрегований показник	Ранг	Ваговий коефіцієнт (a)
Сума можливої легалізації	1	0,6667	Агрегований показник доцільності	1	0,5000
Рівень тінізації економіки	2	0,3333			
Кількість повідомлень, відібраних для активної роботи	1	0,4000	Агрегований показник результативності	2	0,3333
Кількість узагальнених матеріалів, за якими порушено кримінальні справи	2	0,3000			
Кількість кримінальних справ, за якими винесено вирок суду	3	0,2000			
Кількість застосованих санкцій	4	0,1000			
Бюджетні асигнування на утримання ДСФМУ	1	1,0000	Агрегований показник економічності	3	0,1667

На основі значень нормалізованих первинних показників та відповідних їм вагових коефіцієнтів розрахуємо агреговані показники ефективності

та інтегральний індекс ефективності. Результати розрахунку представлені в таблиці 4.

Таблиця 4 – Агреговані та інтегральний показники ефективності фінансового моніторингу в Україні в 2007–2012 рр.

Показник	Рік					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Агрегований показник доцільності	0,6242	0,5873	0,5673	0,9123	0,7970	0,5131
Агрегований показник результативності	0,6354	0,6314	0,7967	0,8160	0,5931	0,5170
Агрегований показник економічності	0,3070	0,3648	0,5153	0,6083	0,7447	1,0000
Інтегральний показник ефективності	0,5750	0,5649	0,6351	0,8295	0,7203	0,5956

Для більш наочного відображення отриманих результатів виразимо значення інтегрального індексу ефективності у відсотках та графічно відобразимо його динаміку (рис. 1).

Таким чином, виходячи з проведених розрахунків, можна спостерігати неоднозначну

тенденцію щодо інтегрального показника ефективності фінансового моніторингу в Україні. Протягом 2007–2009 рр. рівень ефективності був невисоким і не перевищував 65 %. У першу чергу, це можна пояснити низькою результативністю роботи суб'єктів

первинного фінансового моніторингу, оскільки із загального обсягу повідомлень, надісланих цими суб'єктами в Держфінмоніторинг, не більше 20 % стосувалися процесів легалізації. Також серед головних причин такої тенденції є діяльність правоохоронних органів, оскільки частка кримінальних справ, за якими винесено вироки судів, у загальній кількості кримінальних справ, порушених за матеріалами Держфінмоніторингу, протягом аналізованого періоду не перевищує 25 %.

Крім того, підтвердженням низької ефективності фінансового моніторингу в Україні у 2007–2009 рр. є розміри щорічних сум

можливої легалізації кримінальних доходів, які за аналізований період становили близько 7 % ВВП (для порівняння: за розрахунками МВФ щорічні сукупні обсяги відмивання грошей у світі становлять близько 2–5 % від світового ВВП).

Підтвердженням виявленої тенденції щодо неефективності фінансового моніторингу є включення України на початку 2010 р. до так званого чорного списку FATF – списку країн, що мають стратегічні недоліки в організації національної системи протидії легалізації доходів та фінансуванню тероризму.

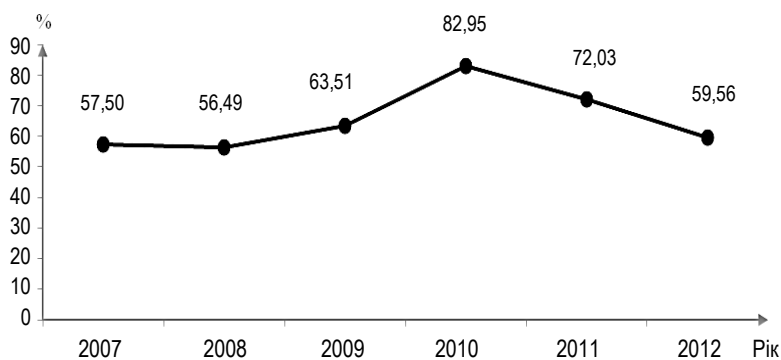

Рисунок 1 – Динаміка інтегрального показника ефективності фінансового моніторингу в Україні у 2007–2012 рр., %

У відповідь на це протягом 2010 р. відбулися суттєві зміни в українському законодавстві з питань протидії легалізації з метою приведення його у відповідність до міжнародних стандартів, зокрема, оновлено основний закон, прийнято ряд нормативно-правових актів КМУ, Держфінмоніторингом, НБУ та іншими органами, уповноваженими здійснювати нагляд у сфері фінансового моніторингу. Внесення змін у національне законодавство позитивно позначилось на результативності суб'єктів первинного фінансового моніторингу та підрозділу фінансової розвідки. Крім того, загальна сума можливої легалізації в цьому році була найнижчою за період (3,23 % ВВП). Як результат ефективність національної системи протидії легалізації протягом 2010 р. підвищилась майже на 20 % і становила 82,95 %. У 2011 р. за результатами розгляду звіту України щодо усунення стратегічних недоліків національної системи фінансового моніторингу FATF виключила нашу країну із “чорного списку”.

Поряд із цим слід зазначити, що приведення національного законодавства у відповідність міжнародним стандартам повністю не вирішує проблеми підвищення ефективності системи фінансового моніторингу в Україні. У 2011–

2012 рр. спостерігалось падіння інтегрального показника ефективності. В першу чергу, це пояснюється зниженням результативності суб'єктів первинного фінансового моніторингу та підрозділу фінансової розвідки, оскільки кількість повідомлень, що містять ознаки легалізації, суттєво знизилась і в 2012 р. становила лише 10 % від загального обсягу надісланих повідомлень; кількість узагальнених матеріалів, за якими порушено кримінальні справи, в 2012 р. не перевищувала 14 % від загального обсягу узагальнених матеріалів, переданих

Держфінмоніторингом правоохоронним органам. Негативна динаміка показника ефективності пояснюється зниженням рівня доцільності функціонування системи фінансового моніторингу, оскільки сума можливої легалізації за останні два роки підвищилась майже в два рази і в 2012 р. становила 7,04 % ВВП.

Враховуючи таку тенденцію, можна припустити, що Україна найближчим часом знову може опинитися у чорному списку FATF. Підтвердженням цьому може бути той факт, що в 2012 р. FATF ухвалила нову редакцію Міжнародних стандартів з протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення, в

яких поряд з іншими змінами до складу предикатних злочинів увійшли податкові злочини, пов'язані з прямими та непрямими податками. Відповідних змін національного законодавства по цьому та багатьом іншим питанням поки що не відбулося.

Другою передумовою можливого потрапляння України до чорного списку є випуск та розміщення через установи Ощадбанку казначейських зобов'язань на пред'явника в документарній формі, номінованих в іноземній валюті (долари США). Прес-служба Міністерства фінансів наголошує на таких перевагах цього інструмента інвестування коштів для населення: надійність, гарантованість державою, доступна номінальна вартість, випуск у документарній формі на пред'явника, що значно спрощує процедуру купівлі, обігу та погашення, відсутність оподаткування доходів, отриманих у результаті купонних виплат та продажу казначейських зобов'язань, можливість заощадити кошти із одночасним запобіганням можливим втратам. Проте такі характеристики нових цінних паперів значно підвищують їхню привабливість для використання у схемах легалізації, оскільки будь-яка фізична особа (у т. ч. нерезидент) може купити цінні папери і через певний період часу сама, або через іншу особу продати їх державі, отримавши при цьому офіційне підтвердження законно отриманого доходу. Фактично таким чином можна легалізувати будь-яку суму, у валюті та через державний банк, оскільки кількість операцій купівлі-продажу нічим не обмежена. Виходячи з цього, Україна має високі ризики перетворитися у транзитну країну з відмивання грошей.

Висновки. Підводячи підсумок, зазначимо, що ефективність фінансового моніторингу являє собою здатність національної системи фінансового моніторингу з найменшими витратами запобігати та протидіяти процесам легалізації злочинних доходів та фінансуванню тероризму. Запропонована методика оцінки ефективності фінансового моніторингу передбачає визначення інтегрального показника методом зважених сум. При цьому процес оцінки включає такі етапи: формування множини показників за критеріями (агрегованими показниками) доцільності, результативності та економічності; нормалізація показників; визначення вагових коефіцієнтів показників у межах кожного агрегованого показника; розрахунок агрегованих показників ефективності методом зважених сум; визначення вагових коефіцієнтів агрегованих показників; розрахунок інтегрального індексу ефективності.

Джерелами інформації при розрахунку виступають щорічні звіти Держфінмоніторингу, НБУ та інших наглядових органів, розміщені на офіційних веб-сайтах цих структур, тощо. З метою утримання нормалізованих показників у діапазоні допустимих значень, нормалізація показників проводиться за максимальними для індикаторів-стимуляторів та мінімальними для індикаторів-дестимуляторів значеннями динамічного ряду множини індикаторів. Вагові коефіцієнти розраховуються на основі правила Фішберна.

Дана методика передбачає визначення рівня ефективності фінансового моніторингу в країні протягом певного періоду часу, що, в свою чергу, свідчить про динаміку ступеня захищеності національної фінансової системи від таких загроз, як легалізація доходів та фінансування тероризму, і, відповідно, дає можливість зробити більш точні висновки відносно рівня фінансової безпеки в цілому.

Список літератури

1. Белобжецкий И. А. Финансово-хозяйственный контроль в управлении экономикой / И. А. Белобжецкий. – М. : Финансы, 1979. – 160 с.
2. Бугинець Т. А. Ефективність господарського контролю: проблеми визначення / Т. А. Бугинець // Вісник ЖДТУ. – 2011. – № 2 (56). – С. 10–18.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2007. – 1736 с.
4. Виговська Н. Г. Розвиток методичних основ ефективності внутрішнього фінансового контролю / Н. Г. Виговська // Вісник Сумського національного аграрного університету. – (Серія “Фінанси та кредит”). – 2011. – № 1. – С. 23–31.
5. Дмитренко І. М. Методика аудиторської оцінки якості функціонування системи внутрішнього контролю підприємств-клієнтів / І. М. Дмитренко, М. В. Борисенко // Аудитор України. – 2004. – № 18. – С. 17–22.
6. Економічна енциклопедія : У 3 т. Т. 2 / Ред. кол. : Ф. В. Мочерний [та ін.]. – К. : Академія, 2001. – 848 с.
7. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України за 2012 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.sdfm.gov.ua/articles.php?cat_id=542&art_id=12931&lang=uk.
8. Кирьянов Б. Ф. К теории построения интегральных показателей качества систем на основе линейных математических моделей / Б. Ф. Кирьянов, Д. В. Кирьянов // Современные наукоемкие технологии. – 2008. – № 4. – С. 73–74.
9. Костирко Р. О. Оцінка ефективності внутрішнього контролю в управлінні витратами підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Vdnuet/econ/2009_4/28.pdf.
10. Підсумки економічного та соціального розвитку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=32844.
11. Садекова А. М. Аудиторська оцінка ефективності бухгалтерського контролю [Електронний ресурс] : автореферат дис... к.е.н. ОДЕУ / А. М. Садекова. – Одеса. – 2007. – 17 с. – Режим доступу : <http://avtoreferat.net/content/view/12657>.
12. Хмельницкий В. А. Критерии и показатели оценки эффективности финансово-хозяйственного контроля и направления ее повышения в современных условиях / В. А. Хмельницкий, Т. А. Гринь // Бухгалтерский учет и анализ. – 2008. – № 5. – С. 8–11.
13. Шорина Е. В. Контроль за деятельностью органов государственного управления в СССР / Е. В. Шорина. – М. : Наука, 1981. – 304 с.

Отримано 23.04.2013

Summary

The article developed the methods of the financial monitoring effectiveness estimation. This method involves calculating the integral index based on linear mathematical model (using weighted sums). Weights of primary indicators proposed to determine the formula Fishburn. The author studies the dynamics of integral index of the financial monitoring effectiveness in Ukraine in 2007–2012.

Д'яконова, І. І. Методика оцінки ефективності фінансового моніторингу [Текст] /

І. І. Д'яконова, Д. В. Шиян // Вісник Української академії банківської справи. - 2013. - N 1. - С. 10-16.